

miðvikan

Sverri Patursson

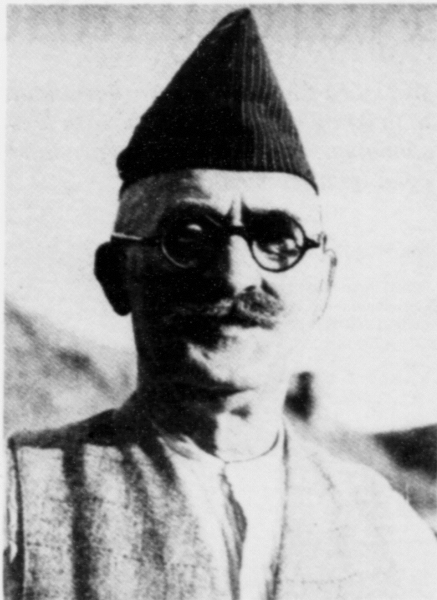
Minningarorð á Landsbókasavninum á 125 ára degnum 22.9.1996

Okkum, sum vóru ung í høvudstaðnum um miðja öldina, man standa ljóst í minni tað árvissa grækarismessuhaldið í garðinum framman fyri hin vakra gróttlaða kommunuskúlan, sum nú er ráðhús. Vár var í lofti og sinni. Tjaldrið, hitt leingi saknaða, var komið ella mundi vera væntandi fyrsta dagin. Men lýkkan var ikki fastur fúsar, og skótarnir, ið gingið høvdu skruðgongu við kátum hornblástri á odda, mundu við hvørt vera kaldir um tey beru knø og lør. Kundu veðurlíkandi og tí huglagið vera skiftandi, røðarin var tó ósvitaliga ár um ár hin sami - ein vakur lágvaksin gamal maður, herskullur við tjúkkum hornbrillum og dimmum, rísum yvirskeggi undir trivaligari, bugaðari nøs. Røðarin var eingin aftari enn Sverri í Kirkjubø, skrivaður Sverre Patursson, hann, sum var landskendur rithøvundur og fuglavinur fram um allar, men ikki minni mannvinnur og fostur-landsvinnur. Ikki var tað burtur úr ongun tikið, at hitt hámetta og trálása søgu-savn hansara, sum Felagið Vardín gav út í 1935, hevði fingið heitið Fuglar og fólk, og tað mundi ikki bara vera ljóðfallið, sum var atvoldin í, at fuglarnir vóru komnir fram um fólk í bókartitlinum.

Í dag eru 125 ár liðin frá tí, at hesin frægi mentamaður okkara var borin í heim. Dagurin verður virðiliga mintur við tað, at eftirkommar hansara hava latið alt, sum eftir hann hevur ligið av skriviligum - og tað er ikki smávegis - Landsbókasavni okkara til varðveislu. Tað gevur eisini handanini serligan dóm, at tað er abba-dóttir Sverra, Marjun bóka-vøðdur her á savninum, ið hevur haggreitt og skipað skjølina til goymslu.

Sverri var sonur Páls bónda Paturssonar í Kirkjubø og Elinar Katrinu Djónadóttur úr húsinum Uppi í Stovu á Velbastað. Hann var næstingstur av seks systkinum, ið vuku upp. Elsti bróðirinn, Petur, ið var borin til garðin, doyði lítil. Systkini vóru øll stak gávurik og skaraðu framúr í so mongum lutum. Tey vóru Jóannes bóndi, stjórnmaður og skald, Súsanna Helena, ið gav út blaðið Oyggjarnar og skrivaði sjónleikin Veðurføst, Sigert heimsferðamaður, ið skrivaði á donskum valabók frá ferðum sínum í Sibiria, ið nýliga er útkomin í føroyskari týðing eftir Sigrid av Skarð sálu, Petur, ið doyði ungur á ferð í Amerika og Gazet urtagarðsmaður, ið

fekk bæði at gróva og blóma undir sínum kønu hondum. Tey høvdu góðar og frælsar barndómsdagar heima í Kirkjubø. Skúli var eingin í sóknini, men faðir teirra fekk húslærarar til at geva børnum sínum skúla-lærdóm heima. Dreingirnir vórðu síðan settir í skúla í Havn, men illa varð tað dámt. Sverri lýsir skúlatíðina í Havn í Gomlum Havn-arminum í Jólástjórnum 1946, endurprentaðum í savninum Fram við Sugguni. Skúlaárin í Havn - fyrst í Almueskolen og síðan í Thorshavn realskole - royndust long og drúgv. Serliga var tað tann pura óføroyski relaskúlin, sum var honum ein sonn marra. Har ráddi hin ójávnt sinti skúlastjórinn Bergh, við hvørt so blíður sum jørðin, við hvørt í ógvuliga ringum skórum. Alt teir stundaðu eftir, var at vikan var at enda komin, so at teir sluppu heim til Kirkjubøar, tí har var himmiriki, har vóru teir ikki í tjóðri. So mikið treydari vóru teir at fara yvir aftur í ófrælsið og drýggjað sær lufuna longur enn gott var, og komu ofta í seinna lagi í skúla mánamorgun. Ikki var Bergh blíður: "Nu har i egen været paa Kirkebo", læt ilskliga í honum. Ein lærari, sum betur var dámdur, var Oliver Effersee, sum hevði verið í dansk-týska krignum í '64, har hann varð særður, og hevði rent kórðuna gjøgnum ein týskan hermenn, sum ætlaði at rena hann, sum hann lá hjálparleysur. Var onkur, ið ikki hevði lisið nóg væl uppá, vóru hyggjaraðini at fáa Effersee at siga frá tilburðum í bardaganum. Táð svitaðist sjáldan, og bjargaður var hann, ið einki dugdi, og slapp frá at verða hoyrdur, tí tímin var skjótur at liða, meðan lærarin segði

Hjartatátturin í allari skrivning hansara var at ala fram og menna alt, sum gott og fýroyskt var greiddi Jóhan Hendrik frá um slóðbrótaran og mentamannin Sverra Patursson

frá. Málsliga og tjóðskaparliga vóru skúlarini í Havn ein oyðimarkargonga, og Sverri fór úr skúlanum 14 ára gamal við ongun prógvi. Hóast alt hetta, gjørdist hann ein av okkara bestu og fjølbroystastu pennum í óbundnum máli, tí lítið er tað í vavi, sum hann hevur yrkt. Enn livir tó tann stuttliga ríman um Per Jákup Mikal, ið var so menniligur í barsli sínum, at hann myrði eina tvístertu millum sínar tenn. Hon stendur í tí litla savninum Dagdvøllu 1901, men var longu yrkt sjei á frammanundan, tá ið bróðurson-

urin Páll varð doyptur. Hann var væl eldri enn dópsbørn vanliga vóru tá, tí so drúgt gekk at fáa loyvi til at skíra hann tað føroyska navnið Páll.

Sverri var ein av okkara fyrstu sonnu blaðmonnum, gav út sitt eigna blað, Fuglaframa, árin 1898-1902, skrivað við stavseting Hammershaimbs, ivaleyst eitt aftursvar til Feringatiðindi, sum høvdu tikið upp hina sonevndu broytingina, nýðsemju millum gamla lagið og nýggja ljóðfrøðiligu leiðina, sum Jákup Jakobsen, tíðarandanum trúgvur, vildi leggja. Jóann-

es bróðir Sverra fór tí úr Feringafelag og helt seg javnan til Fuglaframa við skrivning síni, eftir at hann fór at koma út.

Ferðagarpur var Sverri, um ikki so víðfarin sum bróðirinn Sigert. Long skeið gjøgnum síni yngri ár og manndómsár við, legði hann lond undir fót, mest Norðurlond, og tá serliga Noreg. Har hann kom fram, helt hann tíðum fyristrur um Føroyar, og væl var hann umtøktur sum fyristari. flr Noregi var fyrimyndin frá hinum frælslyndu ungmannafeløgnum til felagið Sólarmagn í Kirkjubø og á Velbastað, sum Sverri við øðrum stovnaði og leingi stóð á odda fyri. Tí komu mong ungmannafeløgini á baki um alt landið við øllum sínum vøkru nevnum.

Heiman úr Kirkjubø skrivaði hann sum tíðindamaður í fjøld av bløðum um Norðurlond, serstakliga í Noregi. Hann sendi í mong ár tíðindi til Ritzaus Bureau, og í 1948 býður hann bløðum hjá norðmonnum í Amerika tíðindi, men ikki sæst, hvat verður burturúr. Nakað fekk hann fyri skrivningina, men hann fœddi seg annars sum føroyskur bygðarmaður við tí, sum fekk á sjógv og landi. Geit hevði hann eina tíð.

Undranarvert er, hvussu livandi og tilbrigdaríkt føroyskt mál longu frá fyrstu tíð er undir penni hansara. Ja, pennurin var alla tíð høvudsamboð hansara, fyrst helst krápuennurin á pennaskafti dryppaður í blekkglasið, seinni eisini fyllipennurin. Hetta tykist okkum nú so fjart og óveruligt, ið liva mitt í telduöldini.

Tað er altíð til gleði og fragdar hjá teimum, ið elska

gott føroyskt mál, at taka upp í hondina bók eftir Sverra. Eg hugsi fyrst og fremst um høvudsboðkurnar báðar, savnitini Fuglar og fólk (1. útg. 1935, 2. útg. 1968, sum Agnes einkja hansara gav út á egnum forlag í Kirkjubø) og Fram við Sugguni, sum kom út fyri 25 árum síðan, tá ið hundrad ár vóru liðin frá tí, at hann varð borin í heim. Emil Thomsen gav út, og Jóhannes Enni hevði tikið saman tilfarið úr ymsum bløðum og tíðaritum, fyrst og fremst jólabókum og Vard-anum. Sverri hevur ein livandi og natúrligan stíl, sum er grundaður á gott reint tal-mál. Av øðrum ritum hansara kunnu vit nevna Nøkur orð um hin føroyska dansin (1908), Móti loysing (1925), Landskipan og figgarlig viðurskifti í fristátnum Føroyar (1928), Fuglaeingi er landsvirði (1948). Ein ótemandi ríki-dømskelda er eisini blaðið Fuglaframi, sum eins og Feringatiðindi, er útkomin í ljósprentaður í bók, sum Emil Thomsen gav út í 1972.

Frá barni minnst eg, at í skúlanum í Skopun var eitt tal av nógv slitnum og lissum bókum. Tað var Robinson Kruso eftir Daniel Defoe í týðing Sverra frá 1914. Noregs ungdomslag kostaði útgávuna og gav hvørjum barni í Føroyum yvir 10 ára aldur eitt eintak av bókini í gávu. Hetta var besti lestur, sum vit skúlabørnini fingi. Tá vóru føroyskar bækur ikki so tættar, hvaðna minni barna- og unglingabækur. Ein maður plagdi hvønn vetur at læna eina Robinson-bók til at lesa fyri børnum sínum. Í 1990 gav Føroya lærarafelag bókina út aftur við greinargóðum eftirmáli eftir Turið Sigurðardóttur, har sum hon gjølla lýsir ta gølu, sum stóðst av, at norðmenn lögdu seg út í innanríkis donsk-føroysk viðurskifti við hesi bókaávu til Føroya børn. Tað var ikki eitt á moldroki, ið av hesum stóðst.

Hjartatátturin í allari hansara skrivning var at ala fram og menna alt, sum gott og fýroyskt var. Tað galt eisini stjórnmalini, politikk-in. Øðrvísi enn onnur, ið starvaðu fyri føroyskari tíðmenning, var hann tíðliga reinhjáttardur loysingar-maður. Í 1925 stovnaði hann felagsskapin "Móti loysing", sum tó aldri varð fjølmentur, tí hann gjarði aldri út fyri fólk við gykli og veruleikafjarum lyftum. Tað fór ikki at vera nakar dansur um gullkálvin, men lívseydnan mundi vera djúpari og sannari, um føy-

Frá hátíðarhaldinum á Landsbókasavninum.